

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન (ફોર ક્વોશિંગ એન્ડ સેટ અસાઈડ

એફઆઈઆર/ઓર્ડર) નં. ૧૪૮૧૩/૨૦૨૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિમલ કે. વ્યાસ

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

પંકજકુમાર ચંપકલાલ મહેતા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે શ્રી મેઘ એચ. શાહ (૧૨૧૩૬)

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે સુશ્રી નિશી પટેલ (૧૩૧૮૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યા, એ.પી.પી.

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે સીધી સેવા દ્વારા નોટિસ બજાવાયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિમલ કે. વ્યાસ

તારીખ : ૧૯/૦૬/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. નિયમ (૩૯). વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યા સામાવાળા-રાજ્ય વતી અને તેમના તરફે નિયમની નોટિસની સેવાનો સ્વીકાર કરે છે.

૨. કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ હાલની અરજી દાખલ કરીને, અરજદાર, જે અહીં સામાવાળા નં. ૨ નો સાવકો પુત્ર છે, તેણે નીચે મુજબની દાદ માંગી છે:

(એ) આ માનનીય અદાલત આ અરજીને પ્રવેશ આપવાની અને મંજૂર કરવાની મહેરબાની કરશો;

(બી) આ માનનીય અદાલત સામાવાળા નં. ૨ - મૂળ અરજદાર દ્વારા વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજ (ફેમિલી કોર્ટ), મહેસાણાની કોર્ટ સમક્ષ વચગાળાના ભરણપોષણ સહિતના ભરણપોષણનો દાવો કરવા માટે દાખલ કરેલી ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૧૧૨/૨૦૨૪ (એનેક્સર-એ) ને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાની મહેરબાની કરશો;

(સી) હાલની અરજીની સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન, માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ન્યાયના હિતમાં, વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજ (ફેમિલી કોર્ટ), મહેસાણાની કોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ વચગાળાના ભરણપોષણ સહિત ભરણપોષણ માટેની ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નં.

૧૧૨/૨૦૨૪ ની આગળની કાર્યવાહી પર સ્ટે આપવાનો નિર્દેશ કરવાની મહેરબાની કરશો.”

૩. એવો આક્ષેપ છે કે અહીં સામાવાળા નં. ૨, જેઓ હાલના અરજદારના સાવકી માતા છે, તેમણે તેમના સાવકા પુત્ર (એટલે કે હાલના અરજદાર) પાસેથી ભરણપોષણનો દાવો કરતાં કોડ ઓફ કિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ એક અરજી દાખલ કરી હતી, જેને વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજ, ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણાએ કિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૨/૨૦૨૪ માં આંક ૫ ની અરજી હેઠળ પસાર કરેલા તારીખ ૧૨.૦૮.૨૦૨૪ ના હુકમ મારફત આંશિક રીતે મંજૂર કરી હતી. વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજે મુખ્ય અરજીના આખરી નિકાલ સુધી વચગાળાના ભરણપોષણ પેટે તેમના સાવકી માતા (એટલે કે અહીં સામાવાળા નં. ૨) ને દર મહિને રૂ. ૫,૦૦૦/- ચૂકવવા હાલના અરજદારને નિર્દેશ આપ્યો હતો. એ નોંધનીય છે કે અરજદારે રદ કરવા માટેની હાલની અરજીમાં, કિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નં. ૧૧૨/૨૦૨૪ માં આંક ૫ ની અરજી હેઠળ ફેમિલી કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત વચગાળાના હુકમને પડકાર્યો નથી.

૪. વધુમાં એવો આક્ષેપ છે કે સ્વર્ગસ્થ શ્રી ચંપકલાલ રતનશીભાઈ મહેતા (એટલે કે અરજદારના પિતા અને સામાવાળા નં. ૨ ના પતિ) ને તેમના પ્રથમ લગ્નથી બે પુત્રો અને તેમના બીજા લગ્નથી ચાર પુત્રીઓ હતી. અરજદાર અને તેમના ભાઈ,

હેમેન્દ્ર મહેતા, પ્રથમ લગ્નના પુત્રો છે. સામાવાળા નં. ૨ સાથેના બીજા લગ્નથી થયેલી ચારેય પુત્રીઓ પરણિત છે.

૫. એવો પણ આક્ષેપ છે કે તારીખ ૦૫.૦૩.૨૦૦૬ ના રોજ ચંપકલાલ રતનશીભાઈ મહેતાના અવસાન પહેલાં, સાવકો પુત્ર અને સાવકી માતા હોવાના નાતે અરજદાર અને સામાવાળા નં. ૨, બધા સંયુક્ત કુટુંબમાં સાથે રહેતા હતા; જોકે, તેમના મૃત્યુ પછી, હાલના અરજદારે તેમના સાવકી માતા (એટલે કે અહીં સામાવાળા નં. ૨) સાથે ગેરવર્તણૂક શરૂ કરી હતી અને ધીમે ધીમે તેમને ઘરમાંથી બહાર કાઢી મૂક્યા હતા. વધુમાં એવો આક્ષેપ છે કે સ્વર્ગસ્થ શ્રી ચંપકલાલ રતનશીભાઈ મહેતાએ તારીખ ૨૬.૦૫.૨૦૦૩ ના રોજ વસિયતનામું (વીલ) કર્યું હતું અને તેમની પત્ની હોવાના નાતે અહીં સામાવાળા નં. ૨ ને કેટલીક મિલકતો પણ આપી હતી. સદર વસિયતનામા મુજબ, સામાવાળા નં. ૨ પાસે હારીજ ખાતે નવા પીઠા સ્થિત સિટી સર્વે નં. ૧૪૦૪ વાળા ગોડાઉન પર સંપૂર્ણ માલિકી હકો હતા; સિટી સર્વે નં. ૨૧૦૩ ના પ્લોટ નં. ૬૫ વાળી દુકાન અને સિટી સર્વે નં. ૨૧૩૩ વાળી જમીન પર ૭૫% હકો; અને હારીજ ખાતે નવા પીઠા સ્થિત સિટી સર્વે નં. ૧૪૦૬, ૧૪૧૧, ૧૪૧૦, ૧૪૦૫ અને ૧૪૦૭ વાળી રહેણાંક મિલકતો પર ૫૦% હકો હતા.

૬. અરજદાર તેમના બીમાર સાવકી માતા (એટલે કે અહીં સામાવાળા નં. ૨) ની પૂરતી અંગત અને તબીબી સંભાળ પૂરી પાડતા ન હોવાથી અને તેમની સંયુક્ત માલિકીના ઘરમાંથી તેમને બહાર કાઢી મૂક્યા હોવાથી, અહીં સામાવાળા નં. ૨

તેમના સાવકા પુત્ર (એટલે કે હાલના અરજદાર) પાસેથી ભરણપોષણનો દાવો કરતાં ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ અરજી દાખલ કરવા મંજૂર બન્યા હતા, અને વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજ, ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણાએ તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ભરણપોષણ માટેની વચગાળાની અરજી આંશિક રીતે મંજૂર કરી હતી અને ત્યાંના સામાવાળા (એટલે કે હાલના અરજદાર) ને મુખ્ય અરજીના આખરી નિકાલ સુધી ભરણપોષણ પેટે દર મહિને રૂ. ૫,૦૦૦/- ચૂકવવા નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૭. હાલના અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી મેઘ શાહે રજૂઆત કરી છે કે તેઓ સાવકો પુત્ર હોવાના નાતે, તેમના સાવકી માતાને ભરણપોષણ ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી કારણ કે તેમની પાસે ચાર સગી પુત્રીઓ છે, જેઓ તમામ પરિણીત અને સુખી સંપન્ન છે. શ્રી શાહે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે માત્ર નિઃસંતાન સાવકી માતા જ તેના સાવકા પુત્ર પાસેથી ભરણપોષણ માંગી શકે છે; જ્યારે, હાલના કેસમાં, સામાવાળા નં. ૨ (સાવકી માતા) ને ચાર પુત્રીઓ છે, જે તમામ તેમની માતાનું ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ છે.

૮. કોડ ઓફ ફિમિનલ પ્રોસિજર ની કલમ ૧૨૫(૧) ના ખંડ (ડી) નો સંદર્ભ આપતાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે સુપ્રીમ કોર્ટના *કીર્તિકાંત ડી. વડોદરિયા વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, (૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૪૭૯* માં નોંધાયેલા કેસના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં ફરિયાદ-૧૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

“૧૪. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં એ ફલિત થાય છે કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫(૧) ના ખંડ (ડી) માં ‘માતા’ શબ્દપ્રયોગનો અર્થ માત્ર વાસ્તવિક અથવા કુદરતી માતા થાય છે અને તે માત્ર તેને જ સંદર્ભિત છે, જેણે વાસ્તવમાં બાળકને જન્મ આપ્યો છે અને જો તેમ હોય, તો હવાબેન બેલીનના કેસ (ઉપર મુજબ) માં ગુજરાત હાઈકોર્ટે અપનાવેલો એવો દ્રષ્ટિકોણ કે કલમ ૧૨૫(૧) ના ખંડ (ડી) માં આવતો ‘માતા’ શબ્દ એવી સ્ત્રીનો સમાવેશ કરે છે જે કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ માટે જવાબદાર ઠેરવવા માંગતી વ્યક્તિના પિતા સાથેના તેના કાયદેસરના લગ્નને કારણે ‘સાવકી માતા’ નો દરજ્જો ધરાવે છે, તે સ્વીકારી શકાય નહીં. કાનૂની કલ્પના દ્વારા ‘માતા’ શબ્દપ્રયોગના અર્થની આ ધારણાનો અર્થ એવો થશે જે ધારાસભા દ્વારા અભિપ્રેત નથી. તે જ કારણોસર પેતેઈ બેવા ના કેસ (ઉપર મુજબ) માં ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટે અપનાવેલો દ્રષ્ટિકોણ પણ સ્વીકારી શકાય નહીં કારણ કે તે બોમ્બે હાઈકોર્ટની સરખામણીએ ગુજરાત હાઈકોર્ટના તર્કના આધારે અપનાવે છે જેણે એવો મત લીધો હતો કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫(૧)(ડી) માં વપરાયેલા ‘માતા’ શબ્દને તેનો કુદરતી અર્થ આપવો પડશે અને તે રીતે અર્થઘટન કરતાં તેનો અર્થ માત્ર કુદરતી માતા થશે અને સાવકી માતાનો સમાવેશ થશે નહીં, જે સામાન્ય બોલચાલમાં એક અલગ અને સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ છે અને તેની પોતાની માતા સાથે સરખામણી કરી શકાય નહીં. ગંગા શરણ વાષર્ણેય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ મુખ્યત્વે ભરણપોષણ અરજી જ્યાં

દાખલ કરી શકાય તે સ્થળના સંદર્ભમાં અધિકારક્ષેત્રના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત હતી અને સંહિતાની કલમ ૧૨૫(૧)(ડી) માં ‘માતા’ શબ્દપ્રયોગમાં સાવકી માતાનો સમાવેશ થશે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર કોઈ વિસ્તૃત ચર્ચા નથી. અમારા સુવિચારિત મતે, સંહિતાની કલમ ૧૨૫(૧) (ડી) માં ‘માતા’ શબ્દપ્રયોગના અર્થના સંબંધમાં બોમ્બે, મધ્ય પ્રદેશ અને આંધ્ર પ્રદેશની હાઈકોર્ટો દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલો મત સાચો મત છે અને ગુજરાત હાઈકોર્ટ, ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટ અને અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ (ઉપર મુજબ) નો વિપરીત મત સાચો નથી.”

૯. વધુમાં, સદર ચુકાદાના ફક્ત-૧૫ અને ૧૬ માં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે :

૧૫. જોકે આપણી સમક્ષ વિવાદનો મુદ્દો એ છે કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ના ઉદ્દેશો અને લક્ષ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સાવકી માતા’ સાવકા પુત્ર પાસેથી ભરણપોષણ માંગી શકે કે નહીં. સંહિતાની કલમ ૧૨૫ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈના ક્ષેત્ર અને વ્યાપ સાથે કામ પાર પાડતી વખતે, એ ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે મુખ્ય અને પ્રાથમિક ઉદ્દેશ સ્ત્રી, બાળક અને અશક્ત માતાપિતા વગેરેને સામાજિક ન્યાય આપવાનો છે અને જેઓ પોતાનું ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ છે પરંતુ ટેકા માટે નૈતિક દાવો ધરાવે છે તેમને ટેકો આપવા માટે સક્ષમ લોકોને ફરજ પાડીને નિરાધારતા અને

રજીપાટ અટકાવવાનો છે. કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ મુશ્કેલીમાં મુકાયેલી તે સ્ત્રીઓ, બાળકો અને નિરાધાર માતાપિતાને ઝડપી ઉપાય પૂરો પાડે છે. કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ આ વિશેષ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે બનાવાયેલી છે. કલમ ૧૨૫ માં સમાવિષ્ટ પરોપકારી જોગવાઈઓ પાછળનો મુખ્ય હેતુ સ્પષ્ટપણે એ છે કે પત્ની, બાળક અને માતાપિતાને સંકટ, નિરાધારતા અને ભૂખમરાની લાચાર સ્થિતિમાં છોડી દેવા જોઈએ નહીં. આ સામાજિક ઉદ્દેશને ધ્યાને લેતાં ધારાસભાના આ આશયને પૂર્ણ કરવા અને સિદ્ધ કરવા માટે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓને ઉદાર અર્થઘટન આપવું પડશે. પરિણામે, આ ઉદ્દેશ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે, અમારા મતે, નિઃસંતાન સાવકી માતા તેના સાવકા પુત્ર પાસેથી ભરણપોષણ માંગી શકે છે જો તે વિધવા હોય અથવા તેના પતિ, જો જીવિત હોય, તો તે પણ તેનું ભરણપોષણ અને સંભાળ રાખવા માટે અસમર્થ હોય. પોતાના પિતા, જે પોતાનું ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ છે, તેમની સંભાળ રાખવાની પુત્રની જવાબદારી શંકાથી પર છે. જ્યારે તે તેના કુદરતી જન્મેલા બાળકો પાસેથી ભરણપોષણ માંગે છે, ત્યારે તે તેમની ‘માતા’ તરીકેના દરજ્જામાં તેમ કરે છે. આપું અર્થઘટન હિન્દુ એડોપ્શન્સ એન્ડ મેઈન્ટેનન્સ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૦ સાથે જોડાયેલા સ્પષ્ટીકરણને અનુરૂપ રહેશે કારણ કે સંહિતાની કલમ

૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણની બાબતોમાં પક્ષકારોને લાગુ પડતા પર્સનલ લો ને વિચારણામાંથી સંપૂર્ણપણે બાકાત રાખવું સંપૂર્ણપણે વાજબી ન હોઈ શકે. જોકે, સંહિતાની કલમ ૧૨૫ માં ધારાસભાનો એવો કોઈ ઇશાદો વાંચી શકાય નહીં કે માતા પાસે તેના પોતાના અને કુદરતી જન્મેલા પુત્ર કે પુત્રો અને તેનું ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ પતિ હોવા છતાં, તે હજુ પણ ભરણપોષણ માંગવા માટે તેના સાવકા પુત્ર સામે કાર્યવાહી કરી શકે. આ કેસમાં આપણે સંબંધિત ન હોવાથી, સાવકા પુત્ર દ્વારા વારસામાં મળેલી પારિવારિક મિલકતમાંથી સાવકી માતાનું ભરણપોષણ કરવાની સાવકા પુત્રની કોઈ જવાબદારી, જો કોઈ હોય, તો તે પ્રશ્ન પર અમે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતા નથી અને તે પ્રશ્નને યોગ્ય કેસમાં નક્કી કરવા માટે છોડીએ છીએ. આપણી ચર્ચા માત્ર સીઆરપીસી ની કલમ ૧૨૫ હેઠળની જવાબદારીઓ પૂરતી સીમિત છે.

૧૬. હાલના કેસમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, "સાવકી માતા" સામાવાળા નં. ૨ ને પકુદરતી જન્મેલા પુત્રો છે જેઓ તમામ પુખ્ત વયના છે અને તેમાંથી ઓછામાં ઓછા ૩ સુખી સંપત્ર છે અને તેમની માતાનું ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ છે. આ ઉપરાંત, પહેલેથી જ નોંધ્યું છે તેમ, સામાવાળા નં. ૨ ના પતિ પાસે પણ પૂરતા સાધનો અને મિલકત છે ઉપરાંત તે છીંકણી (તપકીર) ના

વ્યવસાયમાંથી મેળવતી માસિક આવક છે જે તેને તેની બીજી પત્નીનું ભરણપોષણ અને આધાર આપવા સક્ષમ બનાવે છે, તેમ છતાં સાવકી માતા-સામાવાળા નં. ૨ એ તેના તમામ કુદરતી જન્મેલા પુત્રો (જેમની પાસેથી તે તેમની માતા તરીકે ભરણપોષણ માંગી શકતી હતી) અને સુખી સંપન્ન પતિને છોડીને માત્ર સાવકા પુત્ર, અહીંના અપીલકર્તા પાસેથી જ ભરણપોષણ માંગવાનું પસંદ કર્યું. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ એવું જણાય છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ અપીલકર્તાને સજા કરવા અને હેરાન કરવાના હેતુથી તેના સાવકા પુત્ર સામે કાર્યવાહી કરી હતી, જે સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય છે. આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, અમારો એવો મત છે કે સામાવાળા નં. ૨ સાવકા પુત્ર, અહીંના અપીલકર્તા પાસેથી કોઈપણ ભરણપોષણ મેળવવા હકદાર નથી.”

૧૦. વધુમાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે આ કોર્ટની સમક્ષ બેંચ દ્વારા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન (ફોર મેઈન્ટેનન્સ) નં. ૬૨૫/૨૦૧૪ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૮.૦૨.૨૦૧૫ ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે, જેના દ્વારા અરજદાર (સાવકા પુત્ર) દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિવિઝન અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી, અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળા (સાવકી માતા) તેના સાવકા પુત્ર પાસેથી કોઈપણ ભરણપોષણ મેળવવા હકદાર ન હતી.

૧૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાહે, તેથી, એવી રજૂઆત કરી છે કે ઉપરોક્ત બાબતો તેમજ સુપ્રીમ કોર્ટ અને આ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ જજ, ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણા સમક્ષ પેર્લિંગ વચગાળાના ભરણપોષણ સહિત ભરણપોષણનો દાવો કરતી અહીં સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ક્રિમિનલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૨/૨૦૨૪ ની કાર્યવાહીને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરીને હાલની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે.

૧૨. સામાવાળા-રાજ્ય તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી તીર્થરાજ પંડ્યાએ રજૂઆત કરી છે કે હાલના અરજદાર સામાવાળા નં. ૨ ના સાવકા પુત્ર છે, જેઓ આશરે ૮૩ વર્ષની વયના વિધવા છે અને પોતાનું ભરણપોષણ કરવા અસમર્થ છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે અરજદારના પિતા અને સામાવાળાના પતિના જીવનકાળ દરમિયાન અરજદાર અને સામાવાળા નં. ૨ સંયુક્ત કુટુંબમાં સાથે રહેતા હતા, અને તેમના મૃત્યુ પછી, હાલના અરજદાર તેમના બીમાર સાવકી માતાને પૂરતી તબીબી અને અંગત સંભાળ પૂરી પાડતા ન હતા, અને સંયુક્ત માલિકી હેઠળના ઘરમાંથી તેમને બળજબરીપૂર્વક બહાર કાઢી મૂક્યા હતા. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી પંડ્યાએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી છે કે હાલના અરજદાર તેમના વૃદ્ધ, અશક્ત સાવકી માતાને નિર્વાહ અને ભરણપોષણ પૂરું પાડવાની પોતાની સંપૂર્ણ વૈધાનિક અને નૈતિક જવાબદારી ટાળવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે. પરિણામે, તેમણે વિનંતી કરી છે કે

હાલની અરજી, યોગ્યતા વિનાની હોવાથી, ધ્યાને ન લેવી જોઈએ અને તેને ફગાવી દેવી જોઈએ.

૧૩. સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સેલને સાંભળ્યા, રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું અને સુપ્રીમ કોર્ટ તેમજ આ કોર્ટના નિર્ણયની વિચારણા કરી. સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદારે, ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણા સમક્ષની પોતાની અરજીમાં ખાસ આક્ષેપ કર્યો છે કે તેમના પતિના અવસાન પછી, તેમના સાવકા પુત્ર (એટલે કે હાલના અરજદાર) દ્વારા તેમની સંભાળ રાખવામાં આવતી ન હતી અને તેમને તેમના ઘરમાંથી બહાર કાઢી મૂક્યા હતા. વધુમાં, એવો આક્ષેપ છે કે તેમના પતિએ વસિયતનામું કર્યું હતું, જેના દ્વારા તેમણે પોતાની મિલકતો ચોક્કસ હિસ્સામાં તેમને આપી હતી; જોકે, હાલના અરજદારે સદર મિલકતો પરના તેમના કાયદેસરના અધિકારોથી તેમને વંચિત રાખ્યા છે. સ્વીકૃત રીતે, સામાવાળા નં. ૨ હાલના અરજદારના સાવકી માતા છે, પરંતુ તેઓ તેમના પર નિર્ભર છે કારણ કે તેમની સંભાળ રાખવા માટે તેમને કોઈ સગો પુત્ર નથી, અને તેમની ચાર પુત્રીઓ તેમના સ્વર્ગસ્થ પતિ (એટલે કે હાલના અરજદારના પિતા) ના જીવનકાળ દરમિયાન જ પરણી ગઈ છે અને તેમના સંબંધિત જીવનમાં સ્થાયી થઈ ગઈ છે. તેમના નિર્વાહ અને ભરણપોષણના સ્ત્રોત અંગે સૂચવવા જેવું રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી. ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષની તેમની અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો સુનાવણીપાત્ર (ટ્રાયેબલ) મુદ્દાઓ છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા હેઠળ છે. તેથી, તેઓ

તેમની પુત્રીઓ પૈકીની એક પાસેથી આશરો મેળવી રહ્યા છે તેટલા માત્રથી આ તબક્કે કોઈ અતિ-તકનીકી મુદ્દાઓ ઉઠાવી શકાય નહીં.

૧૪. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે કર્ણાટક હાઈકોર્ટે ઉલ્લેખ્યા વિ. ગંગાબાઈ, [(૨૦૦૩) ૫ ક્રાંત.એલ.જે. ૨૨૭] માં નોંધાયેલા કેસમાં ફરિયાદ-૧૦ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૧૦.....આ અદાલત એ બાબતની નોંધ લઈ શકે છે કે ઘણા કિસ્સાઓમાં, લગ્ન પછી પુત્રીઓ તેમના પતિના પરિવારમાં જોડાય છે અને તેઓ તેમની માતાનું ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ ન હોઈ શકે. તેથી આ કેસની હકીકતો પરથી મને સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા (અરજદાર) વિધવા છે અને તેમની પુત્રી તેમને ટેકો આપવા અને ભરણપોષણ કરવાની સ્થિતિમાં નથી. આવા સંજોગોમાં, આ કોર્ટ સામાવાળાને ભરણપોષણનો હુકમ કરીને સુપ્રીમ કોર્ટના તર્ક અને કારણોનો વિસ્તાર કરી શકે છે જાણે કે તે એક લાચાર સાવકી માતા હોય. આવી લાચાર સાવકી માતાઓને ભરણપોષણ આપવું એ માતૃત્વનું કાર્ય હશે અને હિન્દુ સમુદાયની નિરાધાર વિધવાને ભરણપોષણ પૂરું પાડવાના સામાજિક ઉદ્દેશ્યને અનુરૂપ રહેશે. તે જ સમયે, મારે એક શરત ઉમેરવી જ જોઈએ કે જો એ સાબિત થાય કે તેની પાસે પોતાનું ભરણપોષણ કરવાની અન્ય રીતો છે તો તે તેના સાવકા પુત્રો પાસેથી ભરણપોષણ મેળવી શકશે નહીં.....”

૧૫. કીર્તિકાંત ડી. વડોદરિયા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અને મનીષ હરીશભાઈ પટેલ વિ. ગુજરાત રાજ્ય (ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલેશન નં. ૬૨૫/૨૦૧૪, તારીખ ૧૮.૦૨.૨૦૧૫ ના રોજ નિર્ણિત) ના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા ઉલ્લેખ્યા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના નિર્ણયની સાથે સ્થાપિત સિદ્ધાંત અને ઉદ્દેશ્યો લાગુ કરતાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, કડક અર્થમાં (સ્ટ્રિક્ટો સેન્સુ), હાલની અરજી રદ કરી શકાય નહીં.

૧૬. એ નોંધનીય છે કે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ સુનાવણીપાત્ર છે અને ફેમિલી કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા હેઠળ છે:

(૧) શું હાલના અરજદારના પિતા અને સામાવાળાના પતિએ કહેવાતા વસિયતનામામાં અહીં સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદાર, જેઓ હાલના અરજદારના સાવકી માતા છે, તેમના ભરણપોષણ અને નિર્વાહ અંગે કોઈ વ્યવસ્થા કરી હતી?

(૨) શું અહીં સામાવાળા નં. ૨, સાવકી માતા હોવાના નાતે, વસિયતનામામાં દર્શાવેલી મિલકતોમાં હિસ્સા માટે હકદાર છે?

(૩) શું અહીં સામાવાળા નં. ૨ ને હાલના અરજદાર દ્વારા તેમના કાયદેસરના અધિકારોથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે, અને શું હાલના અરજદારે વસિયતનામા મુજબ વત્તર્યા છે?

(જ) શું અહીં સામાવાળા નં. ૨ (સાવકી માતા) જ્યારે તેમને કોઈ સગો પુત્ર ન હોય અને તેમની તમામ પુત્રીઓ પરણિત હોય ત્યારે તેમના સાવકા પુત્ર પાસેથી ભરણપોષણ માંગી શકે?

૧૭. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, એવું જણાય છે કે સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદારે, ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણા સમક્ષની પોતાની અરજીમાં ખાસ આક્ષેપ કર્યો હતો કે તેમના પતિએ વસિયતનામું કર્યું હતું, અને સદર વસિયતનામા મુજબ, કેટલીક મિલકતો તેમના હિસ્સામાં આવી હતી; જોકે, હાલના અરજદારે સદર મિલકતો પરના તેમના કાયદેસરના અધિકારોથી તેમને વંચિત રાખ્યા છે. વધુમાં, એવું જણાય છે કે અહીં સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદારે આક્ષેપ કર્યો છે કે હાલના અરજદાર તેમની સાથે ગેરવર્તણૂક અને દુર્વ્યવહાર કરતા હતા અને તેમની સંયુક્ત માલિકીના ઘરમાંથી તેમને બહાર કાઢી મૂક્યા હતા. સ્વીકૃત રીતે, અહીં સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ અરજદાર આશરે ૮૩ વર્ષની વયના વિધવા છે અને તેમની પુત્રીઓ પહેલેથી જ પરણી ગઈ હોવાથી અને તેમને કોઈ સગો પુત્ર ન હોવાથી તેઓ પોતાનું ભરણપોષણ કરવા અસમર્થ છે. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે કોડ ઓફ ફિમિનલ પ્રોસિજર ની કલમ ૧૨૫ માં સમાવિષ્ટ પરોપકારી જોગવાઈઓ પાછળનો હેતુ એ જોવાનો છે કે માતાપિતાને સંકટ, નિરાધારતા અને ભૂખમરાની લાચાર સ્થિતિમાં છોડી દેવા જોઈએ નહીં. પોતાના વૃદ્ધ અને અશક્ત માતાપિતાને નિર્વાહ અને ભરણપોષણ પૂરું પાડવાની નૈતિક જવાબદારી બાળકો પર રહેલી છે.

૧૮. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, હાલની અરજી વિચારણાને પાત્ર નથી કારણ કે ઉપરોક્ત સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ફેમિલી કોર્ટ, મહેસાણા સમક્ષ પેટિંગ ભરણપોષણ માટેની અરજીમાં વિચારણા હેઠળ છે.

૧૯. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, હાલની અરજી આ તબક્કે ફગાવી દેવામાં આવે છે. નિયમ (૩૯) મુક્ત કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે.

(વિમલ કે. વ્યાસ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====